

פרשת מקץ

נערך ע"י הרב ישראל מנחם קליין שליט"א

א. גילוח ביו"ט

שאלה: כתוב בפסוק (מ"א, י"ד): "וישלח פרעה ויקרא את יוסף וירצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו ויבא לפני פרעה". וקשה – איך יוסף התגלח, הרי מבואר בגמ' ר"ה (י'): שאותו היום שיצא יוסף מן הבור היה יו"ט של ראש השנה, ובגילוח שערות יש איסור מלאכת גוזז?

תשובה: א. עשו לו כן בעל כרחו. [התלמידים החשובים ישראל מאיר פורת, שלמה מאיר וחיים יוסף הירשברגר נ"ו]. ב. לפי הרמב"ן שכתב דלכך יעקב נשא שתי אחיות, כי זה היה בחו"ל, ולא קיימו את התורה כי אם בא"י, אי"כ מיושב שיוסף היה כעת במצרים ובמצרים לא קיימו. [התלמיד החשוב יצחק דויטש נ"ו]. ג. היה ציווי מהמלך וממשרתיו להתגלח, ומותר משום פיקוח נפש. [התלמידים החשובים דוד גליקמן, נתן וולף ויהושע זילבר נ"ו]. ד. היה כאן מצווה של "כבוד המלך" ויתכן שאמר לגוי לגלחו, ומותר אמירה לגוי במקום מצוה. [התלמיד החשוב חיים יוסף הירשברגר נ"ו]. [ובפרט שזה גם היה מלאכה שאינה צריכה לגופה דמסתמא לא היו צריכים את השערות]. [עוד מתרצים, שלא סייע בהטיית הראש כשסיפרו אותו ובזה יש דעות ראשונים שלא עובר].

ב. גזירה רעה

שאלה: כתוב בפסוק (מא, לג): "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים". וקשה – דמה החפזון למנות איש שיהיה ממונה על אסיפת התבואה בשבעת השנים הטובות, הרי יש עדיין שהות עד שיבואו שנות הרעב ואולי בנתיים תתבטל הגזירה, שהרי מהבטחה לטובה אין הקב"ה חוזר, אבל מגזירה רעה חוזר כפי שמבואר ברמב"ם (פ"י מהל' יסודי התורה ה"ד) וא"כ על גזירת שנות הרעב יתכן והקב"ה יחזור?

תשובה: א. אין סומכין על הנס וחששו שמא לא יתבטל הגזירה וצריך לעשות השתדלות. [התלמידים החשובים אברהם ישעיהו שטרייכר, נתן ציטרון, דוד גליקמן, ישראל מאיר לוי, יהודה פרידמן וחיים בן ציון ויסנשטרן נ"ו]. ב. אולי כאן זה שונה שהרי ראה את החלום פעמיים ובודאי יתקיים. [התלמיד החשוב חיים יוסף הירשברגר נ"ו]. ג. עוד ענו התלמידים החשובים, דבאמת הרעב היתה "גזירה טובה" למצרים כי ע"י הרעב נאסף הכסף של כל העולם למצרים שבאו לקנות אוכל, ומגזירה טובה אין הקב"ה חוזר.

ג. אסנת בת פוטיפרע

שאלה: איך נשא יוסף את אסנת בת פוטיפר והלא היתה מצרית, ומצרית אסורה אפילו לאחר גירות, והרי אף השבטים קיימו כל התורה לפני שניתנה כמבואר בגמ' חולין (צ"א). "וטבוח טבח והכן – פרע להם בית השחיטה"?

תשובה: א. קודם מתן תורה היה מותר במצרית [והביאור בזה, דרך כשישראל נעשו "קהל ה'" ע"י התורה ונאסרו אז בכל האיסורים לבוא בקהל וזה היה ממתן תורה, אבל לפני מתן תורה היו היהודים רק בגדר "עם", אבל לא היה להם עדיין תואר "קהל ה'" ולכן אין לאסור אז]. [התלמידים החשובים יהודה פרידמן וחיים בן ציון ויסנשטרן נ"ו]. ב. הרי כל הטעם של איסור מצרי הם בגלל ששעבדו את בני"י במצרים וכאן זה היה קודם שיעבוד מצרים ואז מותר. [התלמידים החשובים אברהם ישעיהו שטרייכר ומרדכי שרון נ"ו]. ג. בחו"ל לא קיימו כל התורה וכמו שכתב הרמב"ן גבי יעקב. [התלמיד החשוב יצחק דויטש נ"ו]. ד. עפ"י הפרקי דר"א דאסנת היתה מאומצת בבית פוטיפר אבל היתה בת דינה. [התלמידים החשובים חיים יוסף הירשברגר, יהושע זילבר, נתן וולף, צבי קליין ואברהם גרוסנס נ"ו].

שאלה: כתוב בפסוק (מב, כד): "ויסוב מאליהם ויבך וישב אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם את שמעון". וקשה – לשם מה רצה יוסף לתפוס אחד מאחיו במצרים, ואם משום שרצה ליטול אותו כערבון על מנת שייאלצו לשוב אליו עם בנימין – הרי בעל כרחם יהיו מוכרחים לבוא למצרים כאשר יכלו את שבר רעבון ביתם?

תשובה: א. כיון שכתוב שליעקב עצמו באמת היה אוכל, רק לא רצה שיקנאו בו שכניו, ולכן אם יוסף היה מכריח להביא את בנימין רק בעד אוכל – לא היו באים ולכן עשה מה שעשה. [התלמידים החשובים חיים יוסף הירשברגר, נתן וולף ואברהם גרוסנס נ"ו]. **ב.** הרי יוסף ידע שיעקב לא ירצה לשלוח את בנימין פן יקראנו אסון, וחשש שהאחים ישכרו אחד מן השוק ויביאו אותו ליוסף ויאמרו לו שזה בנימין והוא לא יוכל להכחיש שהרי לא ראה את בנימין מעולם, ולכן עשה בחכמה שהניח את שמעון אצלו במאסר, ואח"כ אמר להם להביא את בנימין, ומעתה כל מי שהם יביאו – ילך יוסף איתו אל שמעון וישאל לשמעון: המכיר אתה אדם זה? ושמעון בודאי יאמר את האמת, שהרי לא יידע שאחיו הביאוהו הנה תחת בנימין. [התלמיד החשוב חיים בן ציון ויסנשטרן נ"ו]. **ג.** בשביל לשבור רעבון ביתם יכולים לשלוח שליחים שיקנו להם אוכל ולא היו באים, ולכן אסר את שמעון כדי שיצטרכו לבוא עם בנימין. [התלמידים החשובים נתן וולף וחיים בן ציון ויסנשטרן נ"ו]. **ד.** רש"י פי', שלקח את שמעון להפרידו מלוי שלא יתיעצו ביניהם להורגו. [התלמידים החשובים יהודה פרידמן, ישראל מאיר דוידסון ודוד יפת נ"ו]. **ה.** רצה לזרזם להגיע כדי לראות את בנימין. [התלמיד החשוב יהושע זילבר נ"ו].

ה. חמורו של רבי יוסי דמן יקרת

שאלה: במסכת תענית (כ"ד.) מספרת הגמ' על חמורו של רבי יוסי דמן יקרת, שהאנשים אשר שכרוהו היו משיבים עמו לעת ערב את דמי השכירות. וכאשר דמי השכירות היו גבוהים או נמוכים ממה שסוכם, החמור היה נשאר עומד במקומו. ומוסיפה הגמ' לספר, כי פעם שכחו על החמור זוג נעליים, והחמור לא זז ממקומו עד אשר הסירו מעליו. וקשה – כיצד א"כ, חמורו של בנימין הלך עם הגביע ששייך ליוסף ככתוב (מד, ג): "הבוקר אור והאנשים שולחו המה וחמוריהם", וכי מעלתם של בנימין או חמורו היתה פחותה ממעלתם של רבי יוסי או חמורו?

תשובה: שם מדובר "ששכחו", ואילו כאן זה היה "בכוונה" שיוסף שלח ששימו את הגביע באמתחתו של בנימין. [התלמידים החשובים צבי קליין, חיים בן ציון ויסנשטרן ואברהם גרוסנס נ"ו].

ו. בדיקת חמץ

שאלה: בשו"ע או"ח (סי' תל"ב סעיף ב') כתב הרמ"א, ונוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאנו הבודק כדי שלא יהיה ברכתו לבטלה, ואף אם אין לו אנשים ישים בעצמו. וקשה – וכי זה נקרא שמצא חמץ – אם מחביאו בעצמו, אתמהה!?

תשובה: כיון שבדיקת חמץ לומדים מחיפוש כמבואר בפסחים (ז'): דכתיב "ויחפש, בגדול החל ובקטן כלה", והרי בחיפוש זה אחר הגביע, החיפוש לא היה אמיתי, שהרי הגביע הוטמן לכתחילה באמתחת בנימין והאיש שהיה ממונה על בית יוסף ידע היכן מונח הגביע, ומהכא הרי ילפינן לחיפוש דבדיקת חמץ, ומכאן דגם כשיודעים היכן נמצא הדבר שייך בזה בדיקה וחיפוש, ומכאן איפוא מקור המנהג להניח פתיתים אף דבעת הבדיקה ידוע לו מקומם. [התלמיד החשוב יעקב שק נ"ו].